

nota

Reactie GOR Rijk op Kaderwet Rijksinspecties

Datum

25 maart 2025

Onze Referentie

25.022

Opgesteld door

Ambtelijk secretariaat GOR Rijk
e: AmbtelijkSecretariaatGORrijk@minbzk.nl

Uw referentie

De Kaderwet Rijksinspecties beoogt onpartijdig toezicht te waarborgen, oneigenlijke beïnvloeding van het toezicht tegen te gaan en de onafhankelijkheid van de organisatie te borgen. Op deze wijze wordt binnen het Nederlandse staatsrechtelijke bestel de onafhankelijkheid van rijksinspecties gewaarborgd. Daarnaast is er het belang van de medewerker van een rijksinspectie. In deze reactie van de Groepsondernemingsraad Rijk, wordt de Kaderwet vanuit het perspectief van de medewerkers van de rijksinspecties uiteengezet.

Medewerkers bij rijksinspecties houden toezicht op bedrijven, burgers en ook op onderdelen binnen het eigen ministerie. De gezamenlijke medezeggenschap is van oordeel dat – naast de onafhankelijkheid van de organisatie – ook de onafhankelijkheid van de medewerkers wettelijk dient te worden geborgd. De medewerker is een professional die afwegingsruimte moet hebben om bij het toezicht de omstandigheden van het geval mee te wegen en te werken aan het publiek belang, zoals in de nieuwe ambtseed is opgenomen. Een medewerker behartigt niet de belangen van een sector of een ander specifiek belang. De medezeggenschap is van oordeel dat het opnemen van de professionele onafhankelijkheid van een medewerker in de Kaderwet de onafhankelijkheid van een rijksinspectie als geheel versterkt.

Alle collega's bij een rijksinspectie werken voor het publiek belang, ongeacht iemands politieke kleur en over kabinetten heen. Rijksinspecties zijn juist hierom een aantrekkelijke werkgever voor veel medewerkers en dat zorgt voor bevlogen mensen. Zij werken aan het publiek belang los van politieke kleur. De keuzes in het concept wetsvoorstel doen daar afbreuk aan. De medewerkers van rijksinspecties kijken niet naar kabinetstermijnen, maar dankzij de onafhankelijke positie kunnen zij werken binnen beleidsmatige kaders van hun inspectie voor de langere termijn. Door de invloed van een kabinet te versterken in plaats die van onafhankelijkheid te verstevigen, verzwakt dat de motivatie van medewerkers om zich duurzaam in te zetten voor maatschappelijke opgaven. Overigens zou de onafhankelijkheid van de rijksinspecties pas echt stevig zijn gewaarborgd als ze – net als de Autoriteit Consument & Markt en de Autoriteit Financiële Markten – de status van een Zelfstandig Bestuursorgaan zouden hebben.

De wettelijk vastgelegde onafhankelijkheid van een rijksinspectie is in de praktijk geen onafhankelijkheid als toezicht niet op basis van risico's, maar op basis van financiële redenen wordt uitgevoerd. Er wordt door sommige rijksinspecties toezicht gehouden waarbij de onder toezicht gestelde door middel van retributies moet betalen voor toezicht. Het toezicht kan dan een bron zijn om de begroting sluitend te krijgen; financiële afwegingen kunnen dan prevaleren boven risicoafwegingen waar het toezicht het best op kan worden gericht. Ook zijn er rijksinspecties die per domein gefinancierd worden. Daardoor bestaat de mogelijkheid dat toezicht niet wordt ingezet op basis van de risicoanalyse van de rijksinspectie, maar omdat beleidsmakers dat willen. Ook de in artikel 9 van de Kaderwet opgenomen mogelijkheid om een rijksinspectie een aanwijzing te geven om extra onderzoek uit te voeren, tast de onafhankelijkheid aan. Zeker als dit gebeurt zonder financiering. De rijksinspectie kan dan ander onderzoek, dat volgens de uitgevoerde risicoanalyse nodig zou zijn, niet (verder) uitvoeren. Dit tast de integriteit en professionaliteit van de medewerker én de rijksinspectie aan.

Datum

25 maart 2025

Onze Referentie

25.022

Onafhankelijkheid is onlosmakelijk verbonden met verantwoording afleggen. Dat dient transparant te gebeuren. Volgens de medezeggenschap betekent dit dat het vaststellen van het werkprogramma een transparant proces moet zijn. De medezeggenschap sluit hiermee aan bij de reactie van de Inspectieraad. Voor hun onafhankelijke taakuitoefening en onpartijdigheid is het essentieel dat rijksinspecties voor hun toezicht kunnen gaan en staan waar nodig, gelet op hun taken en de maatschappelijke risico's en dat ze bijvoorbeeld ook de ruimte hebben om nieuwe risico's te onderzoeken. Daarvoor is het essentieel dat rijksinspecties hun werkprogramma's, waarin dit wordt opgenomen, zelf kunnen opstellen en vaststellen en voorzien van een financieringswijze die de onafhankelijke taakuitoefening waarborgt. Dat is in het huidige wetsvoorstel onvoldoende geregeld.

De concept Kaderwet stuurt aan op controle vooraf, wat de onafhankelijkheid aantast, in plaats van een goed onderbouwde verantwoording achteraf. Door die controle kan het kabinet sturen op wat op dat moment goed uitkomt in plaats van dat een rijksinspectie professioneel met specialistische expertise en kennis afweegt wat gelet op hun taakstelling Nederland het beste dient. Als een kabinet dat anders wil dient zij die (wettelijke) taakstelling aan te passen. In het kader van transparantie is in de Kaderwet opgenomen dat een rijksinspectie schriftelijke bevindingen binnen twee weken openbaar maakt. De medezeggenschap onderschrijft deze transparantie. Echter wat de consequenties zijn voor medewerkers is niet duidelijk. Er zijn rijksinspecties die jaarlijks een paar rapporten maken over een sector. Er zijn ook rijksinspecties die jaarlijks duizenden rapporten van bevindingen opmaken tegen bedrijven. Wat de medezeggenschap betreft geldt ook hier dat de rollen zuiver moeten blijven. Bij openbaarmaking rapporteert de rijksinspectie aan de Tweede Kamer, zodat het maatschappelijk debat met de betreffende bewindspersoon in het politieke domein kan plaatsvinden.

Tot slot. Een onafhankelijke rijksinspectie dient te worden geleid door een Inspecteur-Generaal (IG) die zich onafhankelijk kan opstellen en kan optreden. Het is daarom noodzakelijk dat onafhankelijkheid in de wervings- en selectieprocedure voor IG's zwaarder gaat wegen. Een IG dient enerzijds onafhankelijk te zijn en anderzijds de verbinding te zoeken met beleid en politiek. Echter een IG is niet de spreekbuis van beleid en/of politiek. Ook pleit de GOR Rijk voor een grotere rol van de medezeggenschap bij de werving en selectie van een IG.

Datum
25 maart 2025

Onze Referentie
25.022

Met vriendelijke groet,

A stylized handwritten signature in blue ink, consisting of a large loop followed by a horizontal stroke.

Drs. R.A.M.J. Jans CIA
Voorzitter GOR Rijk

A handwritten signature in blue ink that reads "C.N. van Schaagen" in a cursive style.

Mevr. C.N. van Schaagen
Secretaris GOR Rijk